

Halvor Moxnes

Jesus and the Rise of Nationalism. A New Quest for the Nineteenth-Century Historical Jesus. London-New York: I.B. Tauris 2011. 270 s. £ 54,50.

Jesu-liv-projektet tog Jesus ud af dogmatikkens tydningsramme og anbragte ham i stedet i biografiens historiske sammenhæng. Moxnes' nye bog er i denne sammenhæng et forsøg på at komme videre end Albert Schweitzer, nemlig ved at kortlægge, hvordan nye tanker om folk og nation kom til at spille ind i Schleiermachers, Strauss', Renans og Georg Adam Smiths rekonstruktioner af Jesu liv.

Disse fire projicerede således i høj grad deres forskellige syn på folk og nation over på deres forståelse af Jesus og hans færden i Galilæa og Judæa med Jerusalem. Palæstina blev ikke alene "det fremmede", men desuden et land, hvis geografi kunne spejle forholdene i deres eget land. For Renan og Smith kom rejser i Palæstina til direkte at influere på deres Jesus-opfattelse. Også tidligere havde indtryk af landskaberne fået lov til at bidrage til forståelsen af teksterne og af inkarnationen, ja de ligefrem kunne kaldes "det femte evangelium". Det var dog ikke kun åndeligt, at man tog landet i besiddelse. Napoleon erobrede det faktisk, og siden delte England og Frankrig det efter 1. Verdenskrig imellem sig i form af mandatområder, da Tysklands imperiale tiltag i området under Wilhelm 2. var forbi.

Når Schleiermacher foretrak Johannesevangeliet, hang det også sammen med, at det ikke delte Jesu virke i en lykkelig galilæisk periode og konfrontationen i det judæiske Jerusalem. Det afspejler tiden efter Napoleon-krigene, hvor de tyske lande søgte en fælles identitet. Biografiens Jesus bliver "den store mand", og Moxnes sammenligner Schleiermachers Jesus og samme forfatters fremstilling af Frederik den Store som idealkongen, der stod som et udtryk for folkeviljen, og hvor erindringen om ham blev en del af folkets selvbevidsthed. Jesus bliver her først og fremmest læreren, og Schleiermacher kan – som i sin tid Origenes – identificere Jesus med det Guds rige, som var centrum i hans prædiken, og som følgelig var upolitisk og udgjordes af et folk bestående af ligestillede husholdninger. På den måde kunne Schleiermacher sammenstille sin utopi for Tyskland og Jesu tids jødiske land og folk.

Strauss lagde i sin Jesu-liv-bog fra 1835-36 radikalt ud med at dekonstruere Jesus som legemliggørelsen af den guddommelige ide og dermed at fjerne grunden under det hævdundne hierarki. I stedet kom ideen om menneskeheden. De synoptiske evangeliers Jesus afløste her den johannæiske. Strauss svækkede dog i de følgende udgaver sin radikalitet ved at nærme sit Jesus-billede det af den store mand, men i 4. udgave (den, der blev oversat til dansk i 1842-43) genoptog han sit oprindelige standpunkt – for så at vende tilbage til den store mand i en ny Jesu-liv-bog i 1864. Siden afskrev Strauss dog Jesus som sværmer. Det blev Bismarcks Tyskland, der sejrede.

Renan skrev sin Jesus-bog fra 1863 under en rejse i området, som han oplevede som både bekendt og fremmed. Galilæa blev forklaringen på Jesu

lyse forkyndelse, det mørke Judæa blev modpolen, og de fanatiske muslimer i Jerusalem gav konturerne til de jødiske myndigheder, der stod bag Jesu henrettelse. Renans forståelse af Guds rige i Jesu forkyndelse hang snævert sammen med hans syn på, hvad en nation er, hvor det ikke var race og blod, men fælles værdier, der var afgørende. Derfor lægger Renan ikke vægt på, at Jesus var jøde, men heller ikke på, at han ikke var det – i modsætning til senere åbenlyse antisemitiske forsøg på at gøre Jesus til ikke-jøde.

Også den skotske frikirkemand George Adam Smith (1856-1942), der er ny i denne sammenhæng (nævnes således ikke af Schweitzer), lader forskellen på de bibelske landskaber bestemme sit Jesus-billede; for landskaber præger deres mennesker. Galilæas "moraliske landskab" tilsagde, at det afgørende var den enkeltes forhold til Gud, ikke institutionerne. Nøglen var karakterdannelsen, og Jesus tegnes i overensstemmelse hermed: Han modstod alle fristelser i ungdom og voksenliv. Han var således "den store mand".

I det afsluttende kapitel peger Moxnes på den betydning, Jesus-historien kan have i nutiden. Som de anførte forfattere forbandt deres Jesus-biografier med forhåbninger om deres egne landes fremtid, må også vi gøre det, nemlig gennem en analyse af, hvad det var, Jesus ville dekonstruere, hvad et folk er i en globaliseret verden, og hvordan familieværdier kan overføres til denne. I et sidste afsnit med overskriften "Jesus and Habermas" tilslutter Moxnes sig denne filosofis tanker om en global husholdning som den utopi, folk og nationer må sigte efter – og som den næsten absolutte modpol slutter bogen med en henvisning til de frygtelige begivenheder i Oslo og på Utøya den 22. juli 2011.

Det er en både spændende, indholdsmættet og udfordrende bog, som smukt følger op på *Putting Jesus in His Place: A Radical Vision of Household and Kingdom* fra 2003. I næste oplag bør dog "Justin Martin" på s. 44 rettes til "Justin Martyr".

Mogens Müller

Markellos af Ankyra

Om den sande religion. Oversættelse, indledning og kommentering ved Henrik P. Thyssen. Bibel og historie 26. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2009. 157 s. Kr. 148.

Det skrift, der her for første gang foreligger i dansk oversættelse, har hidtil gået under titlen *Cohortatio ad gentiles*, eller *ad Graecos*. Det er blevet tillagt Justin, men i kritisk forskning blev det tidligt klart, at det ikke kunne være tilfældet, hvorfor man har talt om forfatteren som Pseudo-Justin og ment, at skriftet er blevet til i en tid, der ikke lå fjernt fra Justins.

I sin udførlige indføring i skriftet og gennem en analyse af dets forskellige temaer kommer Henrik Pontoppidan Thyssen imidlertid til det resultat, at skriftet med stor sandsynlighed kan tillægges Markellos af Ankyra, der blev